

Dječja recepcija i doživljaj slikovnice u svjetlu studija Mete Grosman

---

Kovačić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:901725>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education -
Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Josipa Kovačić

DJEČJA RECEPCIJA I DOŽIVLJAJ SLIKOVNICE
U SVJETLU STUDIJA METE GROSMAN

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Josipa Kovačić

DJEČJA RECEPCIJA I DOŽIVLJAJ SLIKOVNICE
U SVJETLU STUDIJA METE GROSMAN

Diplomski rad

Mentor rada:
Prof.dr.sc. Diana Zalar

Zagreb, rujan, 2023.

Sažetak

U ovom se radu ukratko predstavlja i analizira djelo *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću* autorice Mete Grosman. Osim toga, prikazuju se stavovi autorice o čitanju te najvažniji zaključci njenih studija. Meta Grosman bavi se problemima čitanja i čitatelja već duži niz godina. Ovom joj je knjigom želja doprinijeti poznavanju čitanja, boljoj nastavi i čitateljskoj sposobnosti, a time i višoj čitateljskoj kulturi mladih. U svojim studijima u središte postavlja čitatelja, njegov doživljaj i razumijevanje pročitano g literarnog teksta. Cilj je ovog rada razmotriti promišljanja i odabrane zaključke Mete Grosman na primjeru slikovnice *Luda kuća* Sanje Lovrenčić. U poglavljima se govori o slikovnici u svjetlu odabranih zaključaka. U interpretaciji i analizi slikovnice analizira se tekst, ilustracija i njihova interakcija. U svrhu zaključka provedeno je malo istraživanje doživljaja slikovnice. U istraživanju su sudjelovali moji nećaci u dobi od šest, šesnaest i osamnaest godina te nakon što su ponaosob pročitali slikovnicu, zabilježila sam njihova iznesena mišljenja. Zanimljivo je kako troje ljudi različite dobi doživljava istu slikovnicu. Slikovnica *Luda kuća* osvojila je nagradu „Ovca u kutiji“ za najbolju hrvatsku slikovnicu 2021. godine te je osvojila nagradu „Ptičica“ u kategoriji najbolje slikovnice ili ilustrirane knjige po izboru Dječjeg žirija nagrade „Grigor Vitez“, što slikovnicu čini zanimljivom za analizu i za provedeno istraživanje. U radu su izneseni moji osobni stavovi i argumentirana promišljanja kao i stavovi ljudi uključenih u istraživanje. Prema prikupljenim podacima i osobnim stavovima, zaključujem da se promišljanja Mete Grosman mogu opravdati na primjeru slikovnice *Luda kuća*.

Ključne riječi: Meta Grosman, doživljaj slikovnice, proces čitanja, čitateljska sposobnost

Abstract

This paper briefly presents and analyzes *In Defense of Reading: The Reader and Literature in the 21st Century* by Meta Grosman. In addition, the author's views on reading and the main conclusions of her studies are presented. Meta Grosman has been dealing with the problems of reading and the reader for many years. With this book, she wishes to contribute to reading knowledge, better teaching and reading skills, and thus to a higher reading culture of young people. In her studies, she focuses on the reader, his experience and understanding of the literary text. The aim of this paper is to consider the reflections and selected conclusions of Meta Grosman on the example of the picture book *Luda kuća* by Sanja Lovrenčić. The chapters discuss the picture book in the light of the selected conclusions. Interpreting and analyzing a picture book involves analyzing text, illustrations, and their interaction. For the purpose of the conclusion, a little research was done on the experience of the picture book. My nephews, aged six, sixteen, and eighteen, took part in the study, and after they read the picture book repeatedly, I noted their expressed opinions. It's interesting how three people of different ages experience the same picture book. The picture book *Luda kuća* won the prize „Ovca u kutiji“ for the best Croatian picture book in 2021. and won the prize „Ptičica“ in the category of best picture book or illustrated book by the choice of the Children's Jury of the „Grigor Vitez“ prize, which makes the picture book interesting for analysis and for research. The paper presented my personal views and reasoning as well as the views of the people involved in the study. Based on the information gathered and my own personal views, I conclude that Meta Grosman's deliberations can be justified by the example of the *Luda kuća* picture book.

Key words: Meta Grosman, experience of the picture book, reading process, reading ability

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Meta Grosman	2
3. Knjiga studija Mete Grosman „U obranu čitanja: Čitatelji i književnost u 21. stoljeću“	4
4. Značenja terminologije „pročitati slikovnicu“ <i>Luda kuća</i> ; raznolikost čitanja.....	7
5. Imena likova u slikovnici <i>Luda kuća</i>	8
6. Značenje okvira razumijevanja	10
7. Može li se u čitanju slikovnice <i>Luda kuća</i> govoriti o linearnom kontroliranom čitanju teksta	11
8. Fantazijski poticaji u slikovnici.....	12
9. Uživljavanje i poistovjećivanje s likovima	13
10. Uvjerljivost priče <i>Luda kuća</i>	14
11. Story-driven reading i character-driven reading	15
12. Spoznaje o različitim ljudskim individualnostima (kroz tekst i kroz sliku <i>Lude kuće</i>)	16
13. Tri elementa: čitatelj, tekst i njihova interakcija + četvrti element: ilustracija	17
14. Dječji čitateljski doživljaji – nepoznanica	18
15. Širenje predodžbenih mogućnosti pojedinoga lika	19
16. Sanja Lovrenčić.....	20
17. Vendi Vernić	21
18. Zaključak	22
Literatura	24
Izjava o izvornosti rada	26

1. Uvod

„Slikovnica je prva knjiga u djetetovu životu.“ (Zalar, Kovač-Prugovečki, Zalar, 2009, str.9). Zalar i sur. (2009) smatraju da je svrha slikovnice pomoći djetetu da otkrije svijet i medij pisane riječi, da razvija spoznaju, izaziva emocije kod djeteta, razvija njegov govor, bogati fond riječi i zadovoljava potrebu za otkrivanjem novog. Osim toga, autorice navode kako slikovnica djeci pruža mogućnost da vide očima umjetnika. Možemo zaključiti kako čitajući djeci slikovnice, uzimajući u obzir njihovu spomenutu svrhu, povoljno utječemo na njihov cjelokupan rast i razvoj te na uspješno zadovoljavanje njihovih interesa i želja. Prema Visinko (2005) iskustvom slušanja, odnosno kasnijim i samostalnim čitanjem književnih djela, recipijent razvija svoje literarne sposobnosti na intelektualnoj, emocionalnoj i fantazijskoj razini.

Čitatelj prilikom čitanja reagira različitim osjećajima te odnos prema čitanju i samoj književnosti utječe na ukupan proces čitateljske reakcije (Grosman, 2010). Autorica iznosi stav da osjećaji tijekom čitanja pomažu usmjeravanju čitateljeve pozornosti na događanja, likove i određene pojedinosti. Isto tako, autorica često u svojim studijima analizira važnost prethodnog znanja i iskustva čitatelja te njihov utjecaj na doživljaj priče i mentalne predodžbe.

U prvom dijelu rada ukratko će se predstaviti knjiga *U obranu čitanja: čitatelji i književnost u 21. stoljeću* slovenske autorice Mete Grosman. Knjiga je analizirana po poglavljima koji se u njoj nalaze te su kratko predstavljene studije kojima se autorica bavi kao i najvažniji zaključci tih studija.

U drugom dijelu rada govorit će se o slikovnici *Luda kuća* Sanje Lovrenčić u svjetlu odabranih zaključaka Mete Grosman. U radu iznosim svoja promišljanja o slikovnici koja sam argumentirala i mišljenja troje ljudi različite dobi uključenih u malo istraživanje.

Na kraju iznosim svoje zaključke na temelju osobnih stavova i provedenog istraživanja. Također se kratko osvrćem na svoje mišljenje o slikovnici *Luda kuća* i o knjizi *U obranu čitanja: čitatelji i književnost u 21. stoljeću*.

2. Meta Grosman

Slika 1: Meta Grosman

Meta Grosman rođena je 1936. godine u Ljubljani gdje je završila Klasičnu gimnaziju, a zatim i diplomirala engleski i njemački jezik. Obrazovanje je nastavila u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama, a potom se vratila u rodnu Sloveniju gdje je i doktorirala tezom iz literarne teorije 1971. godine. Upravo je tekst *U obranu čitanja: Čitatelji i književnost u 21. stoljeću* rezultat njenog proučavanja odnosa između čitatelja i književnosti, a sve je započelo prikupljanjem teorijske građe za doktorsku disertaciju ranih šezdesetih godina (Grosman, 2010).

Svoju prvu zbirku studija o odnosu čitatelja i književnosti dovršila je u siječnju 1988. godine na Sveučilištu u Barkleyu, te je iste godine *Delo*¹ u svoja tri siječanjska broja objavilo njenu studiju o procesima čitanja književnosti, a hrvatski je prijevod potom objavljen u časopisu *Quorum* (Grosman, 2010). Godine 1989. DZS objavio je njenu zbirku rasprava *Čitatelj i književnost* (u izvorniku *Bralec in književnost*) te je knjiga u godinu dana rasprodana do posljednjeg primjerka (Grosman, 2010). U jesen 2003. godine na poticaj izdavačke kuće Sophia, dr. Meta Grosman počela je razmišljati o preradi knjige *Čitatelj i književnost*, odnosno vratila se starim pitanjima o odnosu između čitatelja i književnosti, no sa tadašnjim znanjem o toj kompleksnoj problematici. Tako je u temeljito prerađenom i nadograđenom obliku knjiga *U obranu čitanja: Čitatelj i književnost u 21. stoljeću* (u izvorniku *Zagovor*

---

¹ Slovenske dnevne novine iz Ljubljane, jedna od starijih i utjecajnijih tiskovina u Sloveniji.

branja: Bralec in književnost v 21. stoletju) sačuvala samo one dijelove rasprava iz zbirke objavljene 1989. godine koji i danas predstavljaju povijesnu dimenziju bavljenja čitanjem i književnošću (Grosman, 2010). Nadograđen i prerađen oblik *U obranu čitanja* objavljen je 2004. godine, a u biblioteci Facta 2010. godine dobiva i svoj hrvatski prijevod. U vrijeme kada se sposobnost čitanja izdvaja kao jedna od dominantnih i najvažnijih vještina za ovladavanje novim znanjima te kada se sve više govori o smanjenu interesa za čitanje, osobito čitanje književnosti, hrvatski je prijevod, u odnosu na slovenski izvornik, dopunjen poglavljem o čitanju elektronički oblikovanih tekstova.

Dr. Meta Grosman problemu čitatelja i čitanju posvećena je od šezdesetih godina prošlog stoljeća te nastoji svoja uvjerenja prenijeti i studentima na Filozofskom fakultetu u Ljubljani gdje radi kao profesor na Odjelu za anglistiku i predaje englesku i američku književnost (Agencija za odgoj i obrazovanje, bez dat.). Osim toga, prema istom izvoru, proučava interkulturnu recepciju engleske i američke književnosti među slovenskim čitateljima. Na tu temu drži i predavanja studentima u Ljubljani te na brojnim sveučilištima u Europi i Sjedinjenim Američkim Državama. Njezina područja rada već desetljećima su proučavanje čitanja i recepcije književnosti, metodika nastave književnosti, teorija prevođenja i recepcija književnosti u interkulturalnom položaju. Osim što svoja uvjerenja prenosi studentima, prenosi ga i stručnjacima, ali i na širi sloj zainteresiranih koji se bave razvijanjem čitateljskih sposobnosti na različitim razinama, kao i roditeljima i drugima koji se zanimaju za čitanje i razvijanje čitateljskih sposobnosti. Dr. Meta Grosman autorica je brojnih stručnih članaka, monografija i knjiga. Neki od naslova u kojima se bavi čitanjem književnih tekstova te čitanjem uopće je *Čitatelj i književnost (1989)*, *Književnost u interkulturalnom položaju (2004)*, *U obranu čitanja: Čitatelj i književnost u 21. stoljeću (2004)*, *Dimenzije čitanja (2006)* i dr.

Za svoj rad dr. Meta Grosman dobila je brojne nagrade među kojima su i Nagrada Republike Slovenije u oblasti obrazovanja 1997. godine te nagrada Slovenske sekcije IBBY-a 2011. godine za promicanje književnosti za mlade i čitanje, koji neposredno u praksi rade s književnošću za mlade i s mladim čitateljima, postižući iznimne uspjehe i pridonoseći poboljšanju kvalitete prakse na širem slovenskom području (Nagrada in priznanja slovenske sekcije IBBY 2011, 2011).

3. Knjiga studija Mete Grosman „U obranu čitanja: Čitatelji i književnost u 21. stoljeću“

Knjiga autorice Mete Grosman *U obranu čitanja: Čitatelji i književnost u 21. stoljeću* izvorno je objavljena 2004. godine na slovenskom jeziku pod naslovom *Zagovor branja: Bralec in književnost v 21. stoljeću*, a na hrvatski ju je prevela Anita Peti-Stanić 2010. godine. Autorica u predgovoru knjige iskazuje svoja očekivanja objavljivanjem ove knjige a to je, osim povećanja znanja o procesima učenja, doprinos nastavi književnosti i čitateljske sposobnosti usredotočene na učenike. Nada se doprinosu pismenosti, ali i odgoju čitatelja, što će pomoći daljnjem razvoju nacionalne književnosti.

Na početku knjige nalazi se *Predgovor* i *Predgovor hrvatskom prijevodu* te je knjiga podijeljena u sljedećih deset cjelina ili podnaslova: *Čitanje kao proces*, *Mladi čitatelji između crtanoga filma i književne priče*, *Kako do bolje čitateljske sposobnosti i više pismenosti*, *Nastava čitateljske sposobnosti*, *Od spontanog do usavršenog i reflektiranog čitanja*, *Razgovor o umjetničkom tekstu na nastavi*, *Nova teorijska polazišta za nastavu književnosti*, *Zašto nastava književnosti zasnovana na literarnim odlomcima ne doprinosi razvoju čitateljske sposobnosti*, *Prema razumijevanju pojma čitateljske sposobnosti u književnosti i Čitanje elektronički oblikovanih tekstova*. Na kraju knjige nalazi se *Bibliografija* i *Kazalo*.

U prvom poglavlju *Čitanje kao proces*, autorica uz općeprihvaćen opis čitanja kao procesa čitateljeva oblikovanja značenja, skreće pozornost na činjenicu da nam otisnuta stranica nudi samo tiskarsku boju, dok značenje teksta može nastati samo u čitateljevoj glavi. Analizira čitateljevu aktivnu ulogu i njegov osobni doprinos u oblikovanju značenja i smisla teksta te njegovo društveno-kulturno određenje. Mentalne predodžbe koje čitatelj ima o pročitanim tekstu usko su povezane s čitateljevim prethodnim znanjima, iskustvima i osjećajima koji prate podatke iz teksta. Autorica se poziva na brojna eksperimentalna proučavanja čitanja te navodi kako su za čitateljsko razumijevanje posebno važni čitateljevi doživljaji i sjećanja na vlastite doživljaje. Iz tog razloga, navodi autorica, nije opravdano očekivati jednaka čitanja jer se čitanje i razumijevanje tekstova razlikuje od čitatelja do čitatelja. Nadalje, autorica govori o čitateljevoj fantazijskoj sposobnosti kao važnoj sastavnici čitateljevog zanimanja za književnost te napominje kako se čitateljev odnos prema stvarnosti mijenja s godinama i čitateljevim razvojnim stupnjem. U ovom poglavlju, riječ je i o funkcijama čitanja kao što su razvijanje znanja o jeziku i oblikovnog djelovanja čitanja, odgojna funkcija, obogaćivanje rječničkoga fonda i jezičnoga znanja te mogućnosti estetske funkcije.

U poglavlju knjige kojem je naziv *Mladi čitatelji između crtanoga filma i književne priče* autorica izražava mišljenje da je gledanje crtanih filmova sve češći nadomjestak čitanju bajki i književnosti. Čitanje djeci naziva odgojnom dužnošću starijih te navodi i analizira štetne posljedice gledanja crtanih filmova kao zamjene za čitanje književnosti. Neke od posljedica koje autorica navodi su teškoće u čitanju, razvoju kasnijih djetetovih čitateljskih sposobnosti i smanjivanje jezičnog sporazumijevanja što utječe na djetetov jezični i kognitivni razvoj. Autorica, prema istraživanjima koje navodi, zaključuje da djeca iz obitelji u kojima se puno čita i u kojima knjiga predstavlja vrijednost razvijaju višu čitateljsku i pismenu sposobnost što ih dovodi do školskog, a kasnije i životnog uspjeha. U poglavlju je riječ i o dvjema aktivnostima, o dječjem čitanju i gledanju vizualno potpomognute priče. Te se dvije aktivnosti i njihov utjecaj na dijete zaključno mogu usporediti. Jedna od elaboriranih tema u ovom poglavlju je *Kako odabrati tekst za dijete i mladog čitatelja* u kojem se spominje literarni šund te na koji način on zakida razvoj djetetove čitateljske sposobnosti.

U poglavlju koje se zove *Kako do bolje čitateljske sposobnosti i više pismenosti* govori se o pismenosti kao uspješnom osobnom i društvenom djelovanju pojedinca, ali i kako čitateljske sposobnosti utječu na ekonomiju čitavih društava. U poglavlju su analizirane metode nastave, pristupi usredotočeni na učenike i važnost nastavnikova vlastitog iskustva koje utječe na njegovo cjelokupno znanje o podučavanju. Ističu se mlađi učitelji, spremni na usvajanje novih metoda, dok je kod starijih učitelja prisutan otpor i ustrajanje u tradicionalnom pristupu. Odgovor na pitanje postavljeno u naslovu ovog poglavlja knjige može se potražiti na dvjema razinama: individualnoj, koja se odnosi na učitelja koji je otvoren prema novim metodama nastave, te institucionalnoj razini, koja se odnosi na uvođenje suvremenih ciljeva u nastavni plan. Osim toga, autorica se dotakla i teme izvanškolskih utjecaja na nastavu književnosti.

Na početku poglavlja *Nastava čitateljske sposobnosti* autorica navodi pozitivne utjecaje čitanja i književnog doživljaja na osobni razvoj mlade osobe. Iznosi stav da čitateljske sposobnosti i čitanje omogućuju bolju socijalizaciju, širenje vlastitog iskustva i spoznaje iskustva drugih ljudi i drugih kultura kao i rješavanje spornih situacija u svojem okruženju. Isto tako, čitanje i čitateljske sposobnosti omogućuju razvoj mišljenja i sposobnosti pripovijedanja koja dovodi do lakšeg uspostavljanja i održavanja međuljudskih odnosa. Nadalje, u ovom poglavlju, autorica ističe važnost učiteljeve usmjerenosti podučavanju koje je usredotočeno na učenike. Nova aktivna uloga učitelja je uloga promatrača umjesto uloge autoriteta u smislu interpretacije teksta. Kako bi učitelj mogao utjecati na učenikovo

potencijalno usavršavanje mora se truditi doznati njegov doživljaj teksta. Autorica se također u ovom poglavlju udubljuje u temeljne stupnjeve čitanja.

Autorica u poglavlju *Od spontanog do usavršenog i reflektiranoga čitanja* navodi i razrađuje razine čitateljskih sposobnosti od početnog, spontanog čitanja preko usavršenoga i reflektivnoga do dobro razvijene čitateljske sposobnosti. Razine čitateljskih sposobnosti proizlaze iz dvije pretpostavke. Prva je pretpostavka poznavanje različitih načina i mogućnosti čitanja, dok se druga pretpostavka odnosi na različite oblike čitanja te mogućnost usvajanja dobre čitateljske sposobnosti vježbom. U poglavlju se također analizira i upozorava na složenost procesa čitanja i važnost tri elementa ili sastavnica koje su društveno uvjetovane: čitatelj, tekst i njihova interakcija. Osim toga, autorica u poglavlju elaborira i mogućnosti usavršavanja i razvijanja čitateljske sposobnosti te kao temeljni postupak navodi vraćanje na tekst.

Razgovor o umjetničkom tekstu iduće je poglavlje knjige u kojem autorica raspravlja o interpretacijama književnih tekstova na nastavi. Nužan preduvjet za sve oblike razgovora smatra učenikov vlastiti literarni doživljaj. Cilj razgovora morao bi biti obogaćivanje, proširivanje i produbljivanje učenikova razumijevanje teksta. Razgovorom o umjetničkom djelu razvija se kritičko mišljenje učenika i saznaje njegova percepcija djela, razvija se kognitivni, jezični i osobni razvoj. Nastavu književnosti stoga je potrebno drugačije razumijevati i temeljiti na drugačijim polazištima o čemu autorica elaborira u poglavlju *Nova teorijska polazišta za nastavu književnosti*.

U poglavlju *Zašto nastava književnosti zasnovana na literarnim odlomcima ne doprinosi razvoju čitateljske sposobnosti* autorica razlaže odgovor na to pitanje polazeći od stajališta kako u središtu nastave mora biti učenik i njegov literarni doživljaj. Iz tog razloga, literarni odlomci koji se nude učenicima onemogućuju razvijanje osobnih iskustva i kritičkog mišljenja. Upravo u poglavlju *Prema razumijevanju pojma čitateljske sposobnosti u književnosti*, autorica učenicima želi naglasiti važnost čitanja i navodi najčešće čitateljske strategije.

Posljednje poglavlje knjige, *Čitanje elektronički oblikovanih tekstova*, novost je u hrvatskom prijevodu knjige i ne nalazi se u izvornom izdanju. Tekstovi u elektroničkom obliku mijenjaju čitateljsko procesuiranje teksta koje autorica naziva nelinearnim čitanjem i naglašava potrebu proširivanja čitateljske sposobnosti za sve oblike tekstova.

4. Značenja terminologije „pročitati slikovnicu“ *Luda kuća*; raznolikost čitanja

„Kad bismo se uz to zapitali što za sve više čitatelja u svakodnevnom jeziku znači kad kažu da su „pročitali“ neku knjigu ili da znaju za neku knjigu, vjerojatno bismo danas dobili prilično neočekivan odgovor.“ (Grosman, 2010, str. 22).

Brojne književne kritičare i pedagoge zanima utjecaj osobnih iskustava i prethodnog znanja na čitanje knjige. Autorica Grosman (2010) u svojim studijima analizira povezanost mentalnih predodžbi i podataka o pročitanoj tekstu s čitateljevim prethodnim znanjem i osjećajima koji prate te podatke. U nastavku ovog poglavlja izložit ću reakcije troje mladih ljudi, različite dobi, na pročitanoj slikovnici *Luda Kuća* Sanje Lovrenčić. Slikovnicu sam pročitala nećakinji H., djevojčici sa nepunih šest godina i posudila je na čitanje nećacima I. i F. od šesnaest i osamnaest godina. Nakon što su pročitali slikovnicu, ispitala sam svakog ponaosob i zabilježila njihova promišljanja. Što za njih znači da su pročitali slikovnicu *Luda kuća*, što o njoj mogu reći te kakav je njihov cjelokupan dojam slikovnice. Prema Grosman (2010) djelovanje teksta ovisi o čitateljevim predodžbama i one utječu na oblikovanje značenja teksta. Svrha je ovog malog istraživanja vidjeti hoće li troje ljudi približno jednako ili posve drugačije doživjeti umjetnički vrijednu slikovnicu.

Prvi dojam i komentar ostavio je sam naslov slikovnice *Luda kuća* što je kod svih troje nećaka izazvalo smjeh. Djevojčica H. odmah je postavila pitanje: „Jesu li u toj kući ljudi ljudi?“ i ostavila dojam da očekuje smiješne i zabavne likove u priči. Djevojčica je za vrijeme čitanja slikovnice imala puno pitanja o tekstu i još više komentara na ilustracije. Također, imala je poteškoća sa razumijevanjem pojedinih riječi s kojima se nije često susretala. Riječi poput „krletka“, „plinsko kuhalo“, „jazavčar“ „vračanje“, uzrečica „kad-tad“, „krotitelj“ i druge riječi s kojima se rijetko ili gotovo nikad nije susrela, predstavljale su joj poteškoće u razumijevanju teksta, no odmah su joj objašnjena značenja istih. Čitajući djevojčici slikovnicu primijetila sam da više pažnje pridodaje ilustracijama, dok su stariji nećaci više pažnje pridodavali tekstu. Nećak F. od šesnaest godina ilustracije gotovo da i nije primjećivao već se usredotočio samo na tekst. Čest komentar djevojčice H. za vrijeme čitanja slikovnice bio je: „Ovo je baš ludo!“ te je taj komentar pratio smjeh na njenom licu. Po završetku čitanja, ispitala sam ih o njihovom dojmu slikovnice i svi odgovori su isti: „Svidjela mi se slikovnica.“, no svatko od njih mi je dao različite odgovore na pitanja što im se najviše

svidjelo, što ih je nasmijalo ili nije i na koji način su oni doživjeli slikovnicu. Također, zanimljivo je kako mi je svatko od njih prepričao slikovnicu na drugačiji način. Nećakinja I. od osamnaest godina dala je zanimljiv odgovor: „Dječak prati susjede kad ide iz škole i u školu i svatko od susjeda radi nešto svoje i drugačije. Susjedi su složni, svi osim Alberte, koja se svađa sa vatrogascem.“. Njen odgovor posebno me zainteresirao jer se u tekstu i ilustracijama slikovnice ne spominje škola. Isto tako, zaključujem da je djevojčica povezala svoje svakodnevne radnje, odlazak i dolazak iz škole, sa likom u priči. Dječak F. nije imao širok opis slikovnice, štoviše mišljenja je da slikovnica nema radnju i ne zna kako bi je prepričao, no svidjeli su mu se pojedini likovi u priči. Vrlo slično odgovorila je i djevojčica H., to jest nije bila u mogućnosti prepričati radnju, već samo određene dijelove koji su je najviše dojmili, ali uz moj poticaj.

Neke opisane radnje u slikovnici kod nećaka nisu izazvale poseban interes, dok sam kod nekih radnji primijetila kako su posebno privukle njihovu pažnju te su o njima i kasnije komentirali. Primjerice, lik Toni kod djevojčice H. nije izazvao interes za prepričavanje, a dječaka F. taj lik posebno se dojmio i nasmijao ga. Lik Toni zbog doručka stoji na balkonu sa tavom i viče: „Ptico, daj jaje!“ (Lovrenčić, 2021, str. 6) što dječaka podsjeća na njegov omiljeni i gotovo svakodnevni doručak. Zanimljive odgovore dobila sam vezane i uz spol pripovjedača. I. i F. smatraju da je je pripovjedač muškog roda i to zaključuju po odjeći lika. Djevojčica H. dala je poprilično zanimljiv odgovor. Ona smatra da je pripovjedač ženskog roda jer drži sladoled u ruci, ima koturaljke na nogama i padobran je šaren, a prema njezinim riječima: „dečki se ne voze na koturaljkama i vole plavu boju. Da je to dečko padobran bi bio plavi.“.

Prema provedenom istraživanju zaključujem da troje ljudi posve drugačije može doživjeti slikovnicu. Osobna iskustva i prethodna znanja djece uključenih u ovo istraživanje, uvelike su utjecali na doživljaj slikovnice i likova koji se spominju u slikovnici.

5. Imena likova u slikovnici *Luda kuća*

„Prilikom oblikovanja svojih predodžbi o likovima i događajima čitatelj se cijelo vrijeme služi prethodnim znanjem o stvarnosti, to jest o prihvaćenim modelima stvarnosti, svojim uvjerenjima o tome što je ljudski (ne)moguće, prihvatljivo ili nedopušteno, kao i poznavanjem različitih pripovjednih konvencija.“ (Grosman, 2010, str. 39).

U slikovnici *Luda kuća* spominje se devet likova, različitih imena, i pripovjedač kojem ne znamo ime, već samo dob po sadržaju govora i načinu ilustracije tog lika. Imena likova u slikovnici o kojima nas pripovjedač izvještava su: Ćurlin, Toni, Lucijana, Ivo i Marija, Štramplici, Leonardo, Alberta, Maks i Piton. Prema Grosman (2010) ime pripovjednog lika jedino je obilježje koje je neupitno za sve čitatelje te da o svim drugim obilježjima čitatelji mogu imati različita mišljenja zbog svojih različitih iskustava i znanja kojima se služe prilikom čitanja. Pripovjedač, dijete, obavještava nas o stanarima jedne zgrade i unutrašnjosti njihovih stanova, a mi u svojoj glavi oblikujemo predodžbu osobnosti svakog pojedinog lika.

Čitajući slikovnicu, postupno upoznajem likove i povezujem njihove osobnosti sa pridodanim imenom u slikovnici. Primjerice, Alberta je izumiteljica umjetnih životinja. Moja prva asocijacija bila je povezanost lika Alberte sa fizičarom i znanstvenikom Albertom Einsteinom. U ovom primjeru, vidljivo je moje prethodno znanje sa stvaranjem predodžbe o likovima u priči. Osim osobnosti, lik Alberte u svojoj sam predodžbi fizički povezala sa Albertom Einsteinom i njegovim prepoznatljivim brkovima. Ilustracija lika Alberte, nije u krupnom planu, no cjelokupan dojam ilustracije njenog stana doživjela sam kao ured znanstvenika. U slikovnici su mi imena nekih likova ostavila i pomalo smiješan dojam te sam mišljenja da su njihove osobnosti i zanimljivosti povezane sa njihovim imenima. Primjerice, likovi Piton i Štramplici. Liku Piton pridodano je ime zbog pitona, zmije koja živi s njim: „Piton se zove Piton jer ima zmiju.“ (Lovrenčić, 2021, str. 15). Obitelj Štramplic je dobila to ime jer im je u stanu sve od čarapa. Ovakav način imenovanja likova, odnosno povezivanje imena likova sa njihovom osobnošću, uvelike je ostavio utjecaj na slikovnicu.

Ilustracije likova Vendi Vernić, također su ostavile utjecaj na cjelokupan dojam pojedinih likova. Mišljenja sam da je ilustratorica uspjela prikazati likove prema njihovim imenima. Upravo lik Pitona, ilustriran je kao visok gospodin, ozbiljnog pogleda sa brkovima i zmijom oko vrata. Fizički izgled osobe sa zmijom, kao kućnim ljubimcem, upravo bih tako zamišljala, no sama ilustracija pomogla mi je sa stvaranjem predodžbe ovoga lika. Lik po imenu Toni, ilustriran je u dolčeviti, boja kose mu je crna i ruka položena na bok. Ilustracija lika odaje dojam da je Toni talijanskog podrijetla, što je u sličnosti sa njegovim imenom. Isto tako, lik majstora Ive prikazan u ilustraciji prati njegovo zanimanje. Majstor Ivo ilustriran je kako sjedi na ljestvama, u radnom odijelu, sa kapom i zaštitnim naočalama na glavi. Ilustratorica je nadodala i detalj sendviča u njegovim rukama, pretpostavljam imajući u predodžbi pauzu majstora za dnevni obrok. Lik Lucijane, „vračare“, također je zanimljivo prikazan. Lucijana ima crnu kosu i obučena je u dugu suknju sa crvenim prugama. Osobno bih upravo tako

zamišljala osobu koja se bavi vraćanjem. Ime „Lucijana“ vrlo je neobično i odaje mi dojam mističnosti, poput bavljenja vraćanjem.

6. Značenje okvira razumijevanja

„Većina informacija koje čitatelj izvede iz teksta uopće nisu izrijekom zapisane u tekstu, nego ih on dodaje sam svojim odabirom okvira.“ (Grosman, 2010, str. 41).

Likovi u slikovnici *Luda kuća*, to jest stanari zgrade, vrlo se neobično ponašaju. Gospodin Čurlin spava u krletci jer vjeruje da se noću pretvara u pticu, Toni svako jutro izlazi sa tavom na balkon i viče pticama „Ptico, daj jaje!“ (Lovrenčić, 2021, str. 6), Lucijana loži vatricu na svojem balkonu i na njoj grije vodu u kojoj pere svoju čarobnu kuglu, a zapravo se bavi popravljajanjem satova, majstor Ivo svaki tjedan zazidava balkon, a njegova žena potom skida te cigle, u stanu Štramplića sve je od čarapa, Leonardo je krotitelj životinja u stanu, Alberta izgrađuje mehaničke životinje, Maks izlazi iz stana samo preko balkona i Piton koji živi u liftu sa zmijom. Svaki je od stanara na svoj način osebujan i neobičan.

U slikovnici se prilikom prikazivanja likova i njihova života od čitatelja izaziva da složi priču i objašnjenje zašto i kako pojedini likovi žive. U ovoj je slikovnici jako prisutna uloga čitatelja koji često mora pojašnjavati dobivene informacije u svojoj glavi i stvarati hipoteze o određenoj situaciji ili liku. To se može vidjeti kod likova gospodina Čurlina i Pitona. Gospodin Čurlin noću vjeruje da je ptica i zato spava u krletci. Dobivene informacije o gospodinu Čurlinu ne otkrivaju nam zašto on noću vjeruje da je ptica i kako uspijeva ući u krletku, koja je veličina te krletke, što je to u njegovoj kutiji i slično: „Gospodin Čurlin noću vjeruje da je ptica i zato spava u krletci. Kad svane jutro druge mu ptice služe kao budilice. Tad skače iz krletke, oblači bijelu košulju i crno odijelo, uzima svoju kutiju i dolazi na posao.“ (Lovrenčić, 2021, str. 3). Čitatelj kod opisa ovog lika ne dobiva puno informacija, a ono što ima vrlo je neobično. U ovoj situaciji potrebno je nagađati podatke koji su nam potrebni za punjenje teksta, a koji nisu zapisani u tekstu. Isto tako, informacije dobivene o liku koji živi sa zmijom u liftu, ne otkrivaju nam zašto i kako on živi sa tom životinjom. Ovdje dolazi do naših hipoteza i predodžbi koje se kasnije u tekstu mogu ili ne moraju promijeniti.

Autorica Grosman (2010), nadalje, u svom obrazloženju termina *značenje okvira razumijevanja* analizira predodžbe i razumijevanje teksta koje čitatelj oblikuje na početku, a

kasnije se te predodžbe prilagođavaju i mijenjaju pod pritiskom novih tekstualnih podataka. „Novi podaci tjeraju čitatelja na „popravljanje“, to jest na „mijenjanje“ već oblikovanih predodžbi o pročitanoj tekstu, kao i na nagađanje, to jest na predviđanje očekivanih rezultata i budućega događanja, onako kako ih može shvatiti iz čitavog pročitanoj teksta.“ (Groman, 2010, str. 42).

To se u ovoj slikovnici često može primijetiti u tekstu. Dobiven opis likova i radnji na početku slikovnice često je potrebno pojašnjavati i oblikovati određene hipoteze, a tek kasnije u tekstu, uz pomoć novih tekstualnih podataka, prilagođavamo, mijenjamo ili napuštamo te predodžbe. Pripovjedač na početku likove prezentira kratkim opisom. Često smo prisiljeni stvarati predodžbe i pojašnjavati te opise. Čitajući slikovnicu dalje, naše predodžbe mijenjamo jer nam ih pojašnjava tekst slikovnice. Takav se primjer može vidjeti kod majstora Ive i njegove žene te Štramplicia. Prvu dobivenu informaciju o majstoru Ivi i njegovoj ženi kao i Štramplicima dobivamo kratkim opisom njihovih balkona, ali ne dobivamo i odgovor na pitanje zašto je to tako. Odgovor na to pitanje stvaramo u svojoj glavi. Majstor Ivo svaki tjedan gradi balkon, a njegova žena ga ruši, ciglu po ciglu. Kasnije u tekstu dobivenim novim podacima o ovim likovima, saznajemo zašto majstor Ivo gradi balkon: „Ali majstor Ivo želi imati šest soba, a ne tri.“ (Lovrenčić, 2021, str. 26). Isti primjer mijenjanja vlastite predodžbe nalazi se u primjeru sa opisom balkona obitelji Štramplic. Opis je kratak i jedino što saznajemo o balkonu, da se na njemu drže čarape: „A Štramplici na balkonu, naravno, drže čarape.“ (Lovrenčić, 2021, str. 10). Moja osobna predodžba bila je kako Štramplici vole čarape, stalno ih kupuju i zbog velikog broja istih, nemaju više mjesta u ormaru te ih drže na balkonu. Novi podaci, dobiveni u daljnjem tekstu, otkrivaju mi kako je obitelj Štramplic naslijedila tvornicu čarapa te kako im neprestano stižu nove čarape. Također, saznajem da je u njihovom stanu sve od čarapa i da ponekad, zbog velike količine čarapa, organiziraju veliku rasprodaju u garaži. Shodno tome, mijenjam svoju početnu predodžbu iz kasnije dobivenih informacija.

7. Može li se u čitanju slikovnice *Luda kuća* govoriti o linearnom kontroliranom čitanju teksta

„Takvo linearno kontrolirano proučavanje teksta istovremeno omogućuje i bolje uočavanje i razumijevanje utjecaja pojedinih sastavnica i pojedinih oblika pripovijedanja na čitateljevo oblikovanje značenja i razumijevanja teksta.“ (Grosman, 2010, str. 44).

Mišljenja sam da slikovnica *Luda kuća* nije linearno kontrolirana priča. U slikovnici je prisutno često preskakanje opisa likova. Na početku nas pripovjedač obavještava o likovima vrlo kratko opisujući njihove balkone te se kasnije vraća na svakog pojedinog lika opet nam dajući njihove opise, no ovaj put malo detaljnije. U slikovnici nisam prepoznala zaplet priče. Smatram kako slikovnica nema priču u cjelini, već da nam svaki lik donosi svoju priču koju je moguće linearno pratiti. Čitajući slikovnicu nećakinji H. primijetila sam kako joj opis likova predstavlja malu kratku priču svakog pojedinog lika. Primjerice opis majstora Ive i njegove žene Marije smatram kratkom pričom u kojoj na početku saznajemo da Ivo voli graditi zidove i objašnjenje zašto ih gradi u svom stanu. Nakon čega dolazi do vrhunca radnje, u kojem Marija ruši zazidane zidove: „Jer dok Ivo na poslu gradi nešto drugo, ona ruši pregradne zidove.“ (Lovrenčić, 2021, str. 26). Vrlo brzo saznajemo i rasplet priče: „Unatoč svemu tome, oni svake večeri sjede u kuhinji i igraju Čovječe, ne ljuti se.“ (Lovrenčić, 2021, str. 26).

8. Fantazijski poticaji u slikovnici

„Na toj razini čitanja važna je prije svega čitateljeva fantazijska sposobnost, pomoću koje on na osnovi fiktivnoga pripovijedanja predočava situacije koje se više ili manje razlikuju od njegove stvarne situacije, kao što predočava i osjećaje koje bi imao u takvim situacijama te, bar dijelom, osvjećuje značenje osjećaja, zadovoljstva i frustracija koje bi doživljavao.“ (Grosman, 2010, str. 47).

Prema navedenom opisu fantazijske sposobnosti, može se zaključiti kako je za čitanje i doživljaj slikovnice *Luda kuća* vrlo važna upravo mogućnost fantazijskog uživanja. Situacije u slikovnici razlikuju se od većine stvarnih situacija te nam je potrebna fantazijska sposobnost kako bismo stvorili predodžbu o radnjama u slikovnici. Prema Grosman (2010) čitateljeve fantazijske sposobnosti predočavaju i osjećaje koje bi čitatelj imao u takvim situacijama. Grosman (2010) navodi i spoznaju suvremenih proučavatelja ljudskog fantazijskog uživanja koji smatraju fantazijsko doživljavanje najosobnijom sastavnicom čitanja te kako je njeno kontroliranje nemoguće. Osim toga, navode pretpostavku da su razlike među čitateljima velike upravo na tom području. Mladi i stariji čitatelji na različit način predočavaju pojedinosti konteksta događaja. Kod mladih čitatelja predočavanje je vrlo živo dok je kod starijih čitatelja to znatno manje (Grosman, 2010).

Primjer fantazijskog uživanja u priču primijetila sam kod nećakinje H. Za vrijeme čitanja slikovnice najduže smo se zadržale na stranici na kojoj se opisuje stan lika Leonarda,

krotitelja životinja. Djevojčica nije znala značenje riječi „krotitelj“ i „dresura“, no nakon pojašnjavanja započela je priču pomoću ilustracije. Ovdje bih se kratko osvrnula na samu ilustraciju. Mišljenja sam da je ilustratorica uspjela oslikati svaku stranicu toliko detaljno i povezano da se na trenutak izgubi osjećaj rubova stranica, kao da se nalazimo u tom prostoru oslikanom na stranici. Priča koju je djevojčica H. ispričala njena je predodžba, to jest uživanje u način na koji lik Leonardo dresira životinje. Prstićem je prelazila po ilustraciji i oslikanim rekvizitima za dresuru te prepričavala što životinja na određenim rekvizitima radi. Njeno uživanje bilo je vrlo živo. Svaki je detalj na ilustraciji primijetila i prstićem prošla cijeli „krug“ jer su rekviziti na ilustraciji prikazani jedan iza drugog i čine krug koji je lako pratiti. Počela je pokretima tijela pokazivati kako pas mora preskočiti prepreku ili se provući kroz obruč. Isto tako, povezuje događaj iz priče sa svojim psom te nastavlja pokazivati na koji način ona dresira svog psa. Kod starijih nećaka nisam primijetila toliko živo fantazijsko uživanje u priču.

9. Uživanje i poistovjećivanje s likovima

„Kad kažemo „poistovjećivanje“, tj. „identifikacija“, isto tako ništa ne govorimo o raznolikim mogućnostima čitateljeva odnosa prema fiktivnim pripovjednim likovima (Hearling 1962 i 1934: 399).“ (Grosman, 2010, str. 51).

Grosman (2010) analizira kako čitatelj može primijetiti neku nepoželjnu sličnost između sebe i fiktivnog lika i zbog toga postati drugačiji ili se može odlučiti za nekog od fiktivnih likova i uzeti ga za uzor. Spomenuti odnosi prema pripovjednim likovima ne odnose ne na identifikaciju. „Termin „identifikacija“ s pripovjednim likovima može čak proizvesti dojam da je čitateljev odnos prema fiktivnim likovima sličan patološkim stanjima u kojima se kod ljudi gubi granica između vlastite osobnosti i osobnosti drugih ljudi, pa onda umišljaju da su netko drugi.“ (Grosman, 2010, str.51). Dok se uživanjem, s druge strane, smatra uočavanje i razumijevanje drugih ljudi (Grosman, 2010).

U slikovnici *Luda kuća*, likovi žive vrlo neobičnim životima. O poistovjećivanju sa likovima iz slikovnice ne mogu govoriti jer smatram da čitatelj teško ili gotovo nikad ne može izgubiti svijest o vlastitoj osobnosti i prihvatiti osobnost druge osobe u potpunosti. No, možemo govoriti o uživanju u likove za vrijeme čitanja ove slikovnice, a ovisi o tome jesu li nam likovi dragi, zanimljivi ili slični. Prema Grosman (2010), promatranje fiktivnih likova iz priče jednako je promatranju stvarnih ljudi. Odnos čitatelja i likova prate različiti osjećaji:

neki od likova su nam draži, sličniji ili zanimljiviji, dok su nam neki odbojniji. Autorica navodi i neke od elemenata koji utječu na naš odnos prema likovima poput stupnja zanimanja za njih i događaje, cilju našeg čitanja, našim uvjerenjima, raspoloženju, neposrednom iskustvu i razvojnom stupnju.

Nećaci koji su sudjelovali u malom istraživanju, ispitani su o likovima. Koji likovi im se sviđaju i zašto, ima li neki lik sličnosti s njima ili postoji lik koji im je možda odbojan. Djevojka I. tako je spomenula da vidi sličnost sa likom Alberte u situaciji kada ju gnjavi Maks, vatrogasac. Sličnost vidi u tome da i nju često njezin mlađi brat gnjavi pa se mora s njim raspravljati. Malu odbojnost stekla je prema liku Lucijani jer joj se njezin način ophođenja prema ljudima ne sviđa: „Onima koji dođu bez sata Lucijana kaže vrlo mračnim glasom: - Umrijet ćeš, sinko ili kćeri, kad-tad!“ (Lovrenčić, 2021, str. 27). Nećak F. najveću je sličnost prepoznao sa likom Toni, koji za doručak jede jaja, a djevojčica H. sa Leonardom jer oboje dresiraju životinje. Djevojka I., isto tako, stvorila je malu odbojnost prema liku Piton radi svog straha prema zmijama, a djevojčica H. prema Alberti zbog straha od stršljena: „Alberta zna napraviti i umjetnu muhu, pauka i stršljena.“ (Lovrenčić, 2021, str. 19).

Osobno su mi neki od likova također draži, dok mi neki nisu bili zanimljivi. Iako, moram napomenuti kako sam bolji uvid u pojedine osobine likova stekla ponavljanjem čitanja, kako i sama autorica navodi: „Nadmoć čitateljeva znanja o likovima i događanjima postaje najuočljivija prilikom ponovljenog čitanja, kad ga zanimanje za rasplet priče više ne ograničava u detaljnosti uočavanja pa uspijeva primijetiti i one osobine likova koje je prilikom prvoga čitanja predvidio.“ (Grosman, 2010, str. 52.).

10. Uvjerljivost priče *Luda kuća*

„U vezi s čitanjem književnosti često se postavlja i pitanje o čitateljevom odnosu prema pripovjednom događanju, tj. prema pripovjednoj građi: Na kakve načine, tj. u kojem opsegu čitatelj vjeruje ili bi trebao vjerovati autorovoj priči?“ (Grosman, 2010, str. 53).

Priču *Luda kuća*, svakako ne smatram realnom pričom iz svakodnevnog života jer teško da u stvarnom životu postoje osobe koje živi opisanim načinom života u slikovnici. No, priča da bi bila uvjerljiva, ne mora biti i realna, odnosno može biti i fantastična, a uvjerljiva. Autorica Grosman (2010) u svojim studijama analizira čitateljev odnos prema „stvarnosti“ književnoga teksta. Zaključuje da se on mijenja s godinama iskustva, odnosno s razvojem

predodžbi o odnosu književnosti i stvarnosti. Tako je primjerice moje osobno mišljenje da ne vjerujem u „stvarnost“ ove priče i opisane situacije u slikovnici, dok sam razgovarajući sa nećakinjom H. razgovarala o likovima i njihovim situacijama zaključila kako ona vjeruje u istinitost priče.

Čitateljsko iskustvo, navodi autorica, pomaže u razvijanju tolerancije prema „nevjerojatnim“ pričama te se sa godinama čitateljskog iskustva nauči ograničiti vlastiti predodžbeni svijet i uvjerenja. Mladi i neiskusni čitatelji, poput moje nećakinje, često se za vrijeme čitanja priče toliko užive u događaje da oni za njih imaju sva obilježja stvarnosti. Iako sam mišljenja da priča nije realna, već fiktivna, mogla bih reći da su me autorica i ilustratorica uspjele u nju uvjeriti za vrijeme čitanja. Događaji u slikovnici se odvijaju u zgradi što je realan i meni osobno, lako zamisliv prostor u predodžbenom svijetu. Nadalje, sami opisi likova vrlo su jednostavni i toliko osebjuni da su privukli moju pažnju. Čitajući ovu slikovnicu, nestrpljivo sam čekala idućeg stanara, njegov opis i način života. Ilustracije u slikovnici također su na mene ostavile dojam. Prikazi likova i prostora u kojem likovi žive vrlo su realni i ilustrirani do sitnih detalja što mi je pomoglo sa uživljavanjem u priču. Isto tako, gledajući ilustracije dobila sam dojam „ulaska“ u priču i izgubila osjećaj o rubovima slikovnice.

11. Story-driven reading i character-driven reading

„Čitatelji od početka čitaju na različite načine, npr. s primarnim zanimanjem za razvoj priče (usp. Brooks 1985.) ili se više zanimaju za pripovjedne likove.“ (Grosman, 2010; str. 66).

Stručnjaci, navodi autorica Grosman (2010), razlikuju dva tipa čitanja koja mogu imati različito djelovanje i pokazuju različitu čitateljevu mentalnu sliku teksta. *Luda kuća* po mom mišljenju bila bi *character-driven reading*. Razlog tome su česti opisi likova u slikovnici, njihove osobnosti i načini života kojem žive. Veća se važnost pridodaje opisu likova nego razvoju priče. U slikovnici nema zapleta, vrhunca i raspleta, već je priča usmjerena na likove koji se u njoj nalaze i događaje s njima povezane.

12. Spoznaje o različitim ljudskim individualnostima (kroz tekst i kroz sliku *Lude kuće*)

„... književno čitanje omogućuje spoznaju raznih mogućnosti, a istovremeno i vježbu u oblikovanju raznih iskustava riječima.“ (Grosman, 2010, str. 75).

Slikovnica *Luda kuća* pisana je u prvom licu jednine. Na početku slikovnice lik koji priča priču koristi padobran kako bi bacio pogled u svaki stan i mahnuo susjedima: „Kad idem van i kad mi se ne žuri, najradije koristim padobran jer mogu baciti pogled u svaki stan i mahnuti susjedima.“ (Lovrenčić, 2021, str.2). Ilustracija prati tekst slikovnice na način da prikazuje dijete kako se padobranom, sa sladoledom u ruci i koturaljkama na nogama spušta sa zgrade. Može se zaključiti da su tekst i slika u ovoj slikovnici komplementarni.

Spoznaja o različitim ljudskim individualnostima u ovoj slikovnici upravo je spoznaja različitih mogućnosti teksta i slike. Ilustratorica Vendi Vernić u svojim ilustracijama smišlja detalje kojih u tekstu nema. Neke informacije o likovima i njihovim individualnostima saznajemo iz ilustracija i ne bismo ih znali da čitamo samo tekst. Primjer je odjeća likova o kojoj mi čitajući tekst ne saznajemo ništa već nas o tome obavještava ilustracija. Lik Toni dok stoji na balkonu obučen je u dolčevitu, što ne saznajemo iz teksta. Gospodin Čurlin nosi bijelu košulju i crno odijelo kao u tekstualnom opisu, no ilustratorica je fizičkom izgledu gospodina Čurlina dodala i naočale.

U takvim je primjerima vidljiva umjetnička individualnost same ilustratorice Vendi Vernić i njezine slobode u likovnom izražavanju. Lik djeteta na početku slikovnice spušta se sa padobranom, no izbor ilustratorice je kako će taj padobran izgledati. Ona se odlučuje za padobran načinjen od krpica raznih boja i uzoraka. Gospodin Čurlin spava u krletci, ali iz teksta ne saznajemo ima li samo jednu krletku ili više njih. O tome nas izvještava Vendi Vernić sa ilustracijama drugih krletki i pticama u njima. Nadalje, Lucijana na balkonu pere svoju čarobnu kuglu što se spominje u tekstu, no iz ilustracije se može zaključiti da nema jednu kuglu već više njih. Kod opisa lika Pitona, autorica slikovnice ne spominje gdje se zmija nalazi i da li je primjerice u terariju. Vendi Vernić nam pokazuje odnos Pitona i njegove zmije tako što je životinju naslikala liku oko vrata kako pije iz njegove šalice.

Brojni su primjeri umjetničke individualnosti Vendi Vernić u slikovnici što po mojem mišljenju dodatno ostavlja dojam na slikovnicu i pobuđuje interes i maštu kod čitatelja.

Najveću slobodu u likovnom izražavanju ilustratorice pronašla sam na zadnjoj stranici slikovnice. Iz teksta ne saznajemo ništa o prostoru, vremenu ili likovima, a ilustracija je ispričala cijelu priču. Tekst „ali mi smo, na sreću, sasvim normalni!“ (Lovrenčić, 2021, str. 34) praćen je ilustracijom stana pripovjedača, djeteta koje nam donosi priče o sustanarima. Pretpostavljam da dijete ima majku, oca, sestru i brata. Radnje na slici su neobične kao i prostor odnosno stan u kojem žive. Majka slika na platnu imajući pritom koturaljke na nogama, otac drži sladoled u ruci i usisavačem dodiruje psa, a brat i sestra zavezanih očiju igraju šah. Osobno me upravo ta zadnja ilustracija najviše oduševila i nasmijala i u njoj sam najviše maštala.

13. Tri elementa: čitatelj, tekst i njihova interakcija + četvrti element: ilustracija

„Razvoj čitateljske sposobnosti istovremeno je čvrsto povezan s djetetovim psihološkim i spoznajnim razvojem (Appleyard 1990: 2) te je zbog toga neizostavno izrazito individualan, zato što pojedina djeca dosežu različite razvojne stupnjeve u različitoj dobi.“ (Grosman, 2010, str. 177).

Autorica Grosman (2010) dalje u tekstu analizira složenost čitanja govoreći o važnost tri elementa: čitatelj, tekst i njihova interakcija. Autorica je orijentirana na romane, a pošto obrađujem slikovnicu, dodajem još jedan element, ilustraciju. Čitanje smatra odnosom tih dvaju elemenata i napominje kako su sva tri elementa društveno uvjetovana, to jest kako je svaki čitatelj individualan i smješten u određeno društvo sa stavovima o čitanju. Prema nekim autorima, navodi autorica, odnos se prema čitanju počinje oblikovati već u predškolskoj dobi te da velik utjecaj na razvoj čitateljskog uspjeha ima kućno raspoloženje i školski utjecaj. Svi spomenuti utjecaji, mogu ostaviti za posljedicu pozitivan ili negativan odnos čitatelja prema tekstu. Spomenuti elementi: čitatelj, tekst, ilustracija i njihova interakcija mogu ili ne mogu uvjeriti čitatelja da je određena slikovnica zanimljiva.

Slikovnicu *Luda kuća* smatram zanimljivom iako u slikovnici nema radnje koja bi imala svoj početak, vrhunac i kraj. Autorica me uspjela zainteresirati opisima likova i njihovim načinom života. Čitajući neobične i nesvakidašnje situacije mogla sam maštati. U nekim dijelovima tekst mi se činio previše opsežan, no moju koncentraciju održale su ilustracije koje sam proučavala do najsitnijeg detalja.

Važnost četvrtog elementa u slikovnici, ilustracije, potvrdila sam svojim istraživanjem. Naime, nećak F. nije pratio ilustracije već je bio usredotočen samo na tekst. Pričajući o doživljaju slikovnice nailazio je na poteškoće sa prepričavanjem radnje dok kod djevojke I. to nije bio slučaj. Štoviše, ona je ilustracije opisala kao pomoć pri razumijevanju teksta. Citiram njenu izjavu: „Ilustracije su mi se jako sviđjele. Pune su detalja i boja, a to mi je ponekad držalo pažnju kada mi je tekst bio nezanimljiv.“

14. Dječji čitateljski doživljaji – nepoznanica

„ ... njihove su predodžbe o likovima o kojima je riječ znatno življe nego predodžbe starijih čitatelja.“ (Grosman, 2010, str. 181).

Mladi čitatelji, navodi autorica, često još nemaju osjećaja ili predodžbu o razlikama između fiktivnoga i stvarnoga događaja dok stariji čitatelji procjenjuju likove, događaje i njihovu vjerojatnost na temelju svog životnog iskustva. Isto tako, imaju predodžbe o tome što je primjereno, prihvatljivo i vjerojatno ljudsko ponašanje. Djeca, s druge strane, radi životnog neiskustva nemaju osjećaj za fiktivnu priču, no nije im ni važna jer je još ne vide i ne procjenjuju (Grosman, 2010). Tako je primjerice opisan događaj sa dresiranjem životinja kroz obruče i slične rekvizite u stanu za mene fiktivna, dok moja nećakinja H. nije procijenila da je to nemoguće: „Leonardo ih strpljivo poučava tim vještinama, no radije bi ih učio da skaču kroz vatrene obruče. Jednom je pokušao, ali vlasnica jazavčara nije bila zadovoljna.“ (Lovrenčić, 2021, str. 22).

Na osnovi provedenih istraživanja, kako navodi Grosman (2010) u svojim studijama, moguće je govoriti o dva obilježja početnog stupnja čitateljskoga razvoja. Prvo obilježje je izrazito zanimanje za priču, dok je drugo obilježje vezano uz zainteresiranost za likove. Djeci su najvažniji priča, to jest događajna razina pripovijedanja i likovi. Upravo spomenuta čitateljska obilježja moramo imati u vidu ako djeci nudimo priču ili slikovnicu kako bi ona u njima pobudila zainteresiranost i kako bi im bila zanimljiva.

Osobno smatram da slikovnica *Luda kuća* ima taj potencijal što se tiče likova, a što se tiče priče da je taj potencijal puno manji. U priči, kao što sam već spomenula, nema zapleta i vrhunca radnje. Stariji nećaci to su primijetili i naveli kao „nedostatak“ jer su očekivali zaplet u priči. Kod svo troje, likovi su budili zainteresiranost, no nedostajala je radnja koja bi izazvala vrhunac i napetost u priči.

15. Širenje predodžbenih mogućnosti pojedinoga lika

„Ta im iskustva mogu predstavljati teškoće kad se susretnu s tekstom iz nepoznate kulture koji predstavlja poznavanje drugačijih ljudskih odnosa, a možda su i likovi sasvim drugačiji.“ (Grosman, 2010, str. 194).

Autorica, u daljnjem tekstu, analizira utjecaj čitateljevih osobnih iskustava s ljudima i teškoće vezane uz međukulturalne razlike. Kulturne posebnosti potrebno je ponekad dodatno pojasniti radi boljeg razumijevanja teksta (Grosman, 2010). Čitajući slikovnicu *Luda kuća* može doći do poteškoća kod čitatelja u stvaranju predodžba o likovima zbog osebnosti svakog pojedinog lika. Predodžbene mogućnosti o nekom liku mogu se širiti tako da se potiče čitatelja da o njima razmišlja ili zaključuje ako ga tekst na to potiče (Grosman, 2010). Tekst u slikovnici svakako potiče čitatelja na razmišljanje o likovima upravo radi neuobičajenih načina njihova života.

Autorica slikovnice *Luda kuća* u opisima je dala naznake o likovima, ali postoje određeni dijelovi u tekstu gdje čitatelj sam popunjava prazna mjesta. Samim time, potiče čitatelja da razmišlja i zaključuje o likovima i događajima kako bi upotpunio svoju predodžbu. Primjer koji bih izdvojila je pitanje moje nećakinje H. za vrijeme čitanja slikovnice. Naime, u slikovnici majstor Ivo gradi zidove, a teta Marija ih ruši: „Jer dok Ivo na poslu gradi nešto drugo, ona ruši pregradne zidove.“ (Lovrenčić, 2021, str.26). Odmah nakon pročitane dijela teksta, djevojčica je postavila pitanje: „Zašto teta Marija ruši zidove?“. Potaknula sam djevojčicu da razmisli i sama zaključi odnosno da stvori predodžbu zašto je to tako i dobila zanimljiv odgovor: „Možda joj se ne sviđa boja zidova.“. Isto tako, o pripovjedaču saznajemo vrlo malo informacija što nas potiče na razmišljanje o njemu.

U popunjavanju „praznih mjesta“ u opisu likova pomoglo mi je i promatranje ilustracija. Tako primjerice tekst u slikovnici „ali mi smo, na sreću, sasvim normalni!“ (Lovrenčić, 2021, str. 34) ne opisuje mnogo, ali promatranjem ilustracije dolazim do zaključka da li je obitelj pripovjedača „normalna“ ili nije. Procjena „normalnosti“ situacija u slikovnici na individualnoj je razini.

16. Sanja Lovrenčić

Slika 2: Sanja Lovrenčić

Sanja Lovrenčić, hrvatska je književnica rođena 1961. godine u Kninu. Živi u Zagrebu, gdje je završila osnovnu školu te Klasičnu gimnaziju i srednju glazbenu školu. Studirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i diplomirala na Filozofskom fakultetu u Beogradu povijest umjetnosti. Književnošću se počela baviti objavljujući prijevode poezije s francuskog i engleskog jezika. Prvu samostalnu zbirku pjesama *Insula dulcamara* objavila je 1987. godine („Biografija“, bez dat.) Književnica je nakon toga objavila još osam pjesničkih zbirki te joj je poezija objavljivana u domaćoj i stranoj periodici („Sanja Lovrenčić“, bez dat.)

Osim poezije, napisala je nekoliko kratkih prozih tekstova, romana, knjiga za djecu, slikovnica, obrada bajki i brojne prijevode. Dobitnica je nekolicine nagrada te je nekoliko knjiga uvršteno i u uže izbore za osvajanje nagrade što svakako čini te knjige zapaženijima. Nagradu „Kiklop“ dobiva 2007. godine za knjigu *Rijeka sigurno voli poplavu* i 2012. godine za prijevod zbirke kratkih priča *Kuća duhova*. Godine 2007. dobiva nagradu „Gjalski“ za objavljen biografski roman *U potrazi za Ivanom* te 2021. godine nagradu za neobjavljen zbirku pjesama u prozi „Tea Benčić Rimay“ za rukopis *Pišem ti iz daleke zemlje* („Biografija“, bez dat.). Književnica je u svom stvaralaštvu za djecu napisala desetak tekstova za slikovnice, nekoliko zbirki priča i dvije knjige igrokaza. Za dio rada posvećen djeci dobila je nagradu „Grigor Vitez“ 2000. godine za knjigu *Četiri strašna Fufoždera i jedan Fufić* i

dvije nagrade 2021. godine, nagradu „Ovca u kutiji“ i „Ptičica“, upravo za slikovnicu *Luda kuća* („Biografija“, bez dat.).

Sanja Lovrenčić jedna je od osnivačica umjetničke organizacije *Autorska kuća* koja osim nakladničke djelatnosti ima dva animirana filma u produkciji i organizator je nekoliko manifestacija u kulturi (Alajbegović, 2009). Književnica 2005. godine pokreće autorsku manifestaciju *Uberi priču!* za poticanje čitanja koja se i danas izvodi u nekoliko hrvatskih gradova. Osnivačica je naklade *Mala zvona*, njena suvlasnica i glavna urednica. Književnica doprinosi umjetnosti i izradom umjetničkih predmeta od keramike čime se bavi od 2014. godine. Osim toga, zajedno s likovnom umjetnicom Ivom Valnetić, 2020. godine osnovala je *Piktogram*, umjetničku organizaciju s ciljem izrade umjetničkih ručno rađenih knjiga („Sanja Lovrenčić, bez dat.). Književnica ima svoje mrežne stranice na kojima je moguće pronaći njezinu bibliografiju.

17. Vendi Vernić

Slika 3: Vendi Vernić

Vendi Vernić, hrvatska je nagrađivana ilustratorica, dizajnerica i likovna umjetnica rođena 1991. godine u Zagrebu. Diplomirala je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi Svjetlana Junakovića 2015. godine. Dobitnica je 2018. godine nagrade Grand Prix za ilustraciju na međunarodnom sajmu Dječje knjige u Bologni. Mnogobrojna su priznanja koja je ova mlada umjetnica osvojila od kojih ističem nagrade „Ptičica“ za ilustracije u knjigama

Priče 1,2,3,4 autora Eugena Ionesca i *Luda kuća* autorice Sanje Lovrenčić. Nadalje, dobitnica je nagrade „Grigor Vitez“ također za ilustracije iz zbirke kratkih priča i poezija *Sedam mačaka* autora Daniila Harmsa. Umjetnica je održala i nekoliko samostalnih izložbi u Zagrebu, Ljubljani, Moskvi, Bologni, Tokiju i Seoulu. Osim toga, surađivala je sa mnogim kulturnim i obrazovnim ustanovama u Hrvatskoj i kao ilustratorica naslovnica knjiga redovno surađuje sa talijanskim izdavačem Marcos y Marcos. Kao grafička dizajnerica osmislila je brojne angažmane u kulturnim i umjetničkim institucijama poput nakladnika Školska knjiga, ali i mnogih drugih („Vendi Vernić“, bez dat.).

18. Zaključak

Knjiga *U obranu čitanja: čitatelji i književnost u 21. stoljeću* namijenjena je svima koji se profesionalno bave razvijanjem čitateljskih sposobnosti. Iako Meta Grosman u svojim razmatranjima spominje učenike, rekla bih da su njezini stavovi o čitanju primjenjivi neovisno o dobi. Tako sam, provodeći istraživanje, počela primjećivati i dublje promišljati o njezinim zaključcima. Smatram da će mi stečeno znanje pomoći u profesionalnom radu s djecom, ali i u osobnom čitateljskom razvoju. U ovome radu izneseni su stavovi i zaključci studija Mete Grosman te se o njima promišlja na primjeru slikovnice.

Slikovnica *Luda kuća* Sanje Lovrenčić pisana je, po mom mišljenju, na pomalo neobičan način. U slikovnici nema zaokružene priče koja bi sadržavala vrhunac i rasplet već nam autorica iznosi kratke priče na svakoj stranici i upoznaje nas sa likovima. Umjesto zapleta, našu zainteresiranost za priču drže neobični likovi. Sam naslov slikovnice, *Luda kuća*, kod čitatelja može probuditi interes za sadržajem. Što je to ludo u toj slikovnici? Hoće li i meni to biti ludo i neobično?

Meta Grosman u svojim studijima analizira terminologiju „pročitati“ neku knjigu te navodi važnost čitateljeva iskustva i prethodnog znanja, ali i osjećaja tijekom stvaranja predodžbi o pročitanoj knjizi. Malim istraživanjem, koje je provedeno u svrhu ovog rada, može se potvrditi razmatranje Mete Grosman o toj temi. Troje ljudi različite dobi posve drugačije može doživjeti slikovnicu i to uvelike ovisi o njihovom prethodnom znanju, iskustvu i osjećajima. Osim na cjelokupan dojam slikovnice, Meta Grosman analizira utjecaj prethodnih znanja i iskustva na predodžbe o likovima i događajima što je također potvrđeno spomenutim istraživanjem.

Autorica u svojim istraživanjima zaključuje kako većinu informacija čitatelj dodaje sam svojim odabirom okvira, a da te informacije uopće nisu zapisane u tekstu. Ovo razmatranje Mete Grosman također je potvrđeno na primjeru slikovnice *Luda kuća*. Priče o likovima u ovoj slikovnici nisu zapravo u potpunosti razrađene, već skicirane. Čitatelj u svojoj predodžbi stvara određene hipoteze i zaključke kako bi upotpunio priču. Nadalje, autorica se u svojim studijama udubljuje u fantazijsku sposobnost svakog pojedinog čitatelja. Stav Mete Grosman o fantazijskom uživljavanju u priču također je potvrđen malim istraživanjem u ovom radu. Djevojčica H., koja je sudjelovala u istraživanju, vrlo živo je predočila neke od događaja u slikovnici, dok su moje predodžbe bile znatno manje žive. Dolazim do zaključka koji potvrđuje stavove Mete Grosman da postoje razlike kod mlađih i starijih čitatelja na razini fantazijskog uživljavanja u priču.

Meta Grosman u studijama zaključuje da na složen proces čitanja utječu tri elementa koja su društveno uvjetovana: čitatelj, tekst i njihova interakcija. S obzirom da sam promišljala o stavovima Mete Grosman na primjeru slikovnice, dodala sam još jedan element: ilustraciju. Ilustracije u slikovnici potiču maštovitost kod čitatelja te je ona kod mlađih čitatelja nešto izraženija. Mlađi se čitatelji dublje mogu unijeti u priču i stvarati predodžbe upravo pomoću ilustracija što zaključujem iz svog istraživanja. Ilustratorica Vendi Vernić, u svojoj je umjetničkoj individualnosti iskoristila svu svoju maštu kako bi čitatelja uvukla u svijet slikovnice bez da se primijete obrubi stranica. Izgubila se omeđenost prostora koju čitatelj ima na umu dok lista slikovnicu i time je doprineseno uvjerljivosti priče.

Zaključujem da se promišljanja Mete Grosman mogu opravdati na primjeru slikovnice *Luda kuća* te kako je proces čitanja vrlo kompleksan i razlikuje se od čitatelja do čitatelja.

Literatura

Knjige:

Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja: čitatelji i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam

Lovrenčić, S. (2021). *Luda kuća*. Zagreb: Mala zvona

Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga

Mrežne stranice:

Alajbegović, B. (2009). *Sanja Lovrenčić: Pišem za djecu ali se ne smatram 'dječjim piscem'*
Preuzeto 4.9.2023. s <https://mvinfo.hr/clanak/sanja-lovrencic-pisem-za-djecu-ali-se-ne-smatram-djecjim-piscem>

Agencija za odgoj i obrazovanje [AZOO] (bez dat.) *O autorima*. Preuzeto 6.8.2023. s <https://www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/images/izdanja/citanje/16.html>

Besplatne elektroničke knjige (bez dat.) *Sanja Lovrenčić*. Preuzeto 4.9.2023. s <https://elektronickeknjige.com/autor/lovrencic-sanja/>

Bukla (2011). Nagrada in priznanja slovenske sekcije IBBY 2011. Preuzeto 4.9.2023. s <https://www.bukla.si/revija-bukla/nagrada-in-priznanja-slovenske-sekcije-ibby-2011.html>

Mala zvona (bez dat.) *Vendi Vernić*. Preuzeto 4.9.2023. s <https://www.mala-zvona.hr/ilustratori-ce/vendi-vernic/>

Najbolje knjige (bez dat.) Meta Grosman. Preuzeto 6.8.2023. s <https://www.najboljeknjige.com/autor/meta-grosman>

Sanja Lovrenčić (bez dat.) *Biografija*. Preuzeto 4.9.2023. s <https://www.sanja-lovrencic.com/biografija/>

Slike:

Meta Grosman [Slika 1] (bez dat.) Preuzeto 6.8.2023. s <https://www.bukla.si/revija-bukla/nagrada-in-priznanja-slovenske-sekcije-ibby-2011.html>

Sanja Lovrenčić [Slika 2] (2009). Preuzeto 4.9.2023. s <https://mvinfo.hr/clanak/sanja-lovrencic-pisem-za-djecu-ali-se-ne-smatram-djecjim-piscem>

Vendi Vernić [Slika 3] (bez dat.) Preuzeto 4.9.2023. s <https://www.mala-zvona.hr/ilustratorice/vendi-vernic/>

Izjava o izvornosti rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
